

**УДК 37.091.2:006**

**Алла Клімова**

**ЗМІСТОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА КАТЕГОРІЇ «ПРОФЕСІЙНА  
КОМПЕТЕНТНІСТЬ» ЯК ПОКАЗНИК ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ  
МЕНЕДЖЕРІВ**

*У статті проаналізовано основні підходи науковців до визначення компетентнісного підходу щодо поняття «професійна компетентність» та його компонентної структури.*

***Ключові слова:** компетентнісний підхід, компетенція, компетентність, професійна компетентність, ключові компетентності, менеджер.*

*В статье анализируются основные подходы ученых к определению компетентностного*

подхода относительно понятия «профессиональная компетентность» и его компонентной структуры.

**Ключевые слова:** компетентностный подход, компетенция, компетентность, профессиональная компетентность, ключевые компетентности, менеджер.

*The article analyzes the basic approaches scientists to determine the competence approach to the notion of «professional competence» and its component structure.*

**Key words:** competence approach, competence, professional competence, key competences, the manager.

**Постановка проблеми.** Сучасна вітчизняна освіта спрямована на соціально-економічний розвиток суспільства, що зумовлює вимоги до якісної професійної підготовки майбутніх фахівців. Процеси гуманізації та демократизації в суспільстві викликали гостру потребу в професійно підготовлених фахівцях, які здатні ефективно працювати в сучасних умовах.

Найактуальнішим питанням для нашого суспільства залишається конкурентоспроможність фахівців в умовах ринкової економіки та технологічних змін.

Головним стимулом для розвитку зусиль у галузі компетентнісного підходу в освіті стали вимоги бізнесу та підприємництва. Сучасні роботодавці в більшості країн, зазвичай, не мають претензій до рівня технічних знань випускників вищих навчальних закладів, проте вони часто відзначають як ваду сучасної освіти невпевненість випускників і брак досвіду при інтеграції і застосуванні знань у процесі прийняття рішень. За статистикою більшість людей приймає протягом дня близько 1000 рішень. Більшість із них – тривіальні, але деякі – вельми важливі. Допомогти учням навчитися знаходити правильні рішення у конкретних ситуаціях: навчальних, життєвих, потім професійних - одне із завдань освіти [13].

Сьогодні випускники повинні поєднувати в собі професійні, міждисциплінарні та інноваційні навички і компетенції для отримання сучасних предметно-специфічних знань, щоб мати можливість внести свій вклад з метою задоволення все більш широких потреб ринку праці і суспільства в цілому.

Навчання впродовж життя є одним із найважливіших факторів у задоволенні потреб ринку, який постійно змінюється. Вищі навчальні заклади відіграють ключову роль у передачі знань і зміцненні регіонального розвитку, у тому числі шляхом постійного розвитку компетентності та укріпленню елементів знань [2].

Таким чином, актуальною проблемою вищої професійної освіти є питання формування компетентності майбутніх спеціалістів.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій** показав, що проблемі вдосконалення системи освіти шляхом упровадження компетентнісного підходу присвячені праці вчених О. Овчарук, О. Пометун, О. Локшина, О.Савченко, С. Трубачова, Н. Бібік, Г. Фрейман, І. Зязюн та ін.). Проблеми формування професійної компетентності, як складного багатовимірного феномена досліджують учені В. Кальней, С. Шишов, М. Волошина, А.Михайленко; розкриття змісту та моделювання процесу формування професійної компетентності В. Болотов, А. Маркова, С. Мишина, О.Правдина); формування ключових компетентностей А. Гетьманська, Г.Куракова, Є. Домрачева, І. Зимня, А. Хуторський, Л. Паращенко та ін.

**Метою написання статті** є обґрунтування актуальності компетентнісного підходу до підготовки фахівців у системі вищої освіти, розкриття сутності поняття «професійна компетентність» через ключові компоненти та її зміст.

**Виклад основного матеріалу.** Розкриття сутності проблеми розпочнемо з визначення самого терміна «компетентнісний підхід». Серед визначень, якими оперують різні науковці, виділимо такі:

- «компетентнісний підхід полягає в зміщенні акценту з накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування й розвитку в учнів здатності практично діяти, застосовувати індивідуальні техніки і досвід успішних дій у ситуаціях професійної діяльності

та соціальної практики [14]»;

- «компетентнісний підхід орієнтується на професійну компетентність як якість особистості майбутнього фахівця, що характеризує рівень його інтеграції у середовище професійної діяльності, як і в різні соціальні середовища, входження в які виявляє необхідність виконувати різні соціальні ролі [4]».

Як зазначають учені В. Ягупов, В. Свистун, особливу цікавість становить обґрунтування англійським дослідником Дж. Равеном необхідності застосування компетентнісного підходу в освіті у таких цілях:

по-перше, щоб учителі могли керувати індивідуалізованими навчальними програмами, орієнтованими на розвиток основних компетентностей учнів;

по-друге, щоб учні могли виявляти свої специфічні таланти, спостерігати за їх становленням у процесі розвитку і здобувати визнання своїх талантів і досягнень;

по-третє, щоб учителі могли отримувати визнання своїх досягнень при вивченні та оцінюванні їх педагогічної діяльності;

по-четверте, щоб ті, хто відповідає за педагогічну діагностику, могли планувати такі дослідження, які б стимулювали керівництво на пошук шляхів поліпшення освітніх програм і освітньої політики в цілому;

по-п'яте, щоб стало можливим проведення ефективної політики в галузі трудових ресурсів, заснованої на більш тонких процедурах професійного навчання, працевлаштування і подальшого професійного зростання фахівців, а також здійснення такої політики в галузі добору кадрів, що дозволило б залучити гідних кандидатів на впливові посади в суспільстві й відхилити непридатних [19].

О. Антонова наголошує, що підготовка спеціаліста європейського рівня на засадах компетентнісного підходу зумовлена вимогами, до яких належать: реформування вітчизняної системи освіти з урахуванням європейських норм і стандартів на основі власних культурних і науково-технічних здобутків; посилення культурологічної мовної підготовки фахівця для сприяння його життєвої мобільності; створення моделі сучасного європейського спеціаліста та умов для його розвитку й самореалізації; визначення переліку ключових компетентностей, компетенцій формування фахівця, їх змісту, рівня і показників сформованості з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду [1 с. 81].

Основними поняттями, якими оперують, звертаючись до питань компетентнісного підходу в освіті є: «компетенція», «компетентність», «ключові компетентності», «професійна компетентність». На думку А.Хуторського, компетенція – це «заздалегідь задана соціальна вимога (норма) до освітньої підготовки учня, необхідної для його ефективної продуктивної діяльності в певній сфері», поняття «компетентність» розглядає як: «володіння учнем відповідною компетенцією, яка включає її особистісне ставлення до цієї компетенції й предмету діяльності» [16]. Дослідники С.Шишов, В. Кальней вважають, що компетентність – це «здатність (уміння) діяти на основі здобутих знань» [18]. Е. Іванов підкреслює, що, як правило компетентність розглядається як володіння відповідною компетенцією, тобто сукупністю взаємозалежних знань, умінь, навичок і відносин, пов'язаних із предметом навчання, що дозволяють виконувати цілеспрямовані й результативні дії з ним [6]. Наведені визначення дають змогу розглядати поняття «компетентність» не як спеціально структуровані набори знань, умінь і навичок, що їх набувають у процесі навчання, тобто компетенції, а як специфічну здатність, яка дає змогу ефективно розв'язувати проблеми, що виникають у реальних ситуаціях професійної діяльності.

Досліджуючи компетентнісний підхід та його концептуальні засади, О. Антонова, Л. Маслак, спираючись на думку А. Петрова, визначають, що компетентність є ключовим поняттям, що поєднує в собі інтелектуальні навички в освіті. Саме у формуванні компетентності закладається ідеологія змісту освіти. Не слід протиставляти компетентності знанням, умінням та навичкам. Поняття компетентності значно ширше понять «знання», «уміння» та «навички», тому що воно містить їх у собі, хоча вони є значеннями іншого порядку. Компетентнісно орієнтована освіта спрямована на комплексне засвоєння знань і способів практичної діяльності,

які забезпечують успішне функціонування людини в ключових сферах життєдіяльності в інтересах як її самої, так і суспільства, держави.

Таким чином, учені засвідчують, що базовим компонентом компетентнісного підходу є поняття «ключові компетенції» – константні групи компетенції, без оволодіння якими людина не може успішно жити та діяти в суспільстві: компетенція в соціально-цивільній сфері, що забезпечує соціальну активність і громадянську відповідальність суб'єкта, удосконалення демократичних інститутів, політичного життя та ін.; компетенція у сфері соціальної комунікації, що передбачає володіння усним та письмовим мовленням, у тому числі багатомовним; здатність до ефективної та безконфліктної міжособистісної взаємодії, терпимість до інакомислення, відкритість до сприйняття та повага до інших культур та релігій тощо; компетенція в соціально-індивідуальній сфері, що формує вміння будувати родинні та міжособистісні стосунки, дотримуватися здорового способу життя, підвищувати свій духовний та культурний рівень та ін.; компетенція в інформаційній сфері, що дозволяє, усвідомивши значущість нових інформаційних і телекомунікаційних технологій, опановувати ними і використовувати їх у роботі в інформаційному середовищі, не втрачаючи при цьому здатності критично осмислювати інформацію; системна компетенція, що сприяє розвитку самостійної пізнавальної діяльності в суспільному та особистому житті, навичок фізичної та психічної саморегуляції, самоорганізації і саморозвитку; компетенція в професійно-трудої сфері, що формує вміння аналізувати ситуацію на ринку праці, оцінювати власні професійні можливості, орієнтуватися в нормах та етиці трудових взаємовідносин і широкому колі питань професійної діяльності, здатність швидко та гнучко застосовувати свої знання і досвід для розв'язання практичних завдань [1 с. 85].

Г. Куракова зауважує [7], що під ключовими компетентностями слід розуміти більш універсальні за своїм характером і ступенем застосування компетенції. Їх формування здійснюється в рамках кожної навчальної дисципліни, за своєю суттю вони є надпредметні. Мета розвитку ключових компетенцій: підготовка до виходу на ринок праці компетентного і конкурентоспроможного фахівця, який має активну, відповідальну життєву позицію. Під ключовими навчальними компетенціями осіб, які навчаються, ми розуміємо: здібності людини установлювати зв'язки між знаннями й реальною ситуацією, здійснювати прийняття вірного освітнього напрямку і відпрацьовувати алгоритм дій для його реалізації в умовах невизначеності, яке є підставою для інших, більш конкретних і предметно орієнтованих складових; які виступають у ролі кількісного і якісного еквівалентів оцінки результату освіти з орієнтуванням на сучасні вимоги до якості підготовки випускників.

О. Онопрієнко стверджує, що ключові компетентності є надбудовою над базисними – загальними і професійними компетентностями. Ключова компетентність – це інтегральна якість особистості, яка полягає в здатності розв'язувати складні поліфункціональні завдання з різних галузей людської діяльності на міждисциплінарному, надпредметному й багатомірному рівні. Вона дає змогу вирішувати різноманітні проблеми в повсякденному, професійному, соціальному житті й проявляється у способах поведінки людини з урахуванням її пізнавальних здібностей та психологічних якостей, є детермінантою виникнення й розвитку базових компетентностей – структурно кваліфікованих комплексів (знань, умінь, навичок і якостей особистості), які є певною стандартизованою основою для відображення специфіки і забезпечення якості виконання завдань конкретного виду конструктивної діяльності людини [9].

У сучасних концепціях розвитку освіти часто підкреслюється, що розвиток ключових компетентностей – це доповнення до звичних цілей освіти.

Оскільки наше дослідження стосується професійної діяльності фахівців, то в плані цілеспрямованого формування професійної компетентності у студентів ВНЗ, на погляд автора, суттєвим є визначення

В. Первутинського [11], що формування професійної компетентності здійснюється через зміст освіти, який охоплює не тільки перелік навчальних предметів, хоча саме їх засобами поєднується зміст, необхідний для засвоєння, із засобами його засвоєння, але й професійні навички й уміння, які формуються у процесі оволодіння предметом. Усі в комплексі формують

та розвивають особистість таким чином, щоб вона оволоділа засобами саморозвитку та самовдосконалення. Окрім того, завдання вищої школи є формування компетентності, яка характеризує здібність вирішувати нестандартні задачі на основі наявних знань.

Умови розвитку професійної компетентності студентів вищої школи він поєднує в такі групи: організаційно-педагогічні (навчальний план факультету, складання розкладу, розробка критеріїв оцінювання рівня компетентності, матеріальне та технічне оцінювання знань); змістові (відбір змісту занять, інтеграція різних курсів, виділення керівних ідей); технологічні (контрольно-оцінювальні, організація активних форм навчання, визначення груп навичок, які входять у склад компетентності, використання інноваційних технологій); акмеологічні (формування цілей, здійснення діагностики розвитку студентів, система стимулювання, система мотивації та стимулювання, визначення критеріїв оцінювання компетентності, рефлексивно-оцінювальний етап кожного заняття, залучення студентів у сумісне управління).

Отже, формування професійної компетентності складається з декількох етапів: ціленаправленість, вибір підходів, визначення змісту, вибір технологій навчання, визначення критеріїв для оцінки результатів сформованості професійної компетентності.

Аналіз наукових джерел свідчить про відсутність єдиного підходу щодо трактування поняття «професійна компетентність». Це поняття часто розглядається як «поглиблене знання», «стан адекватного виконання задачі», «здібність до актуального виконання діяльності», «ефективність дій» [5].

С. Лісова під професійною компетентністю розуміє «готовність і здатність доцільно діяти відповідно до вимог завдання, методично, організовано й самостійно вирішувати проблеми, а також самооцінювати результати своєї діяльності [8]»; О. Вознюк, О. Дубасенюк вважають, що «професійна компетентність – це здатності особистості здійснювати професійну діяльність на основі набутих професійних компетенцій, які сприяють розвитку творчого потенціалу особистості, її професійному саморозвитку та самовдосконаленню [3]»;

А. Маркова розглядаючи професійну компетентність виділила такі її види: спеціальна компетентність (володіння власне професійною діяльністю на достатньо високому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток); соціальна компетентність (оволодіння спільною (груповою, кооперативною) професійною діяльністю, співпрацею, а також прийнятими в певній професії прийомами професійного спілкування; соціальна відповідальність за результати своєї професійної праці); особистісна компетентність (оволодіння прийомами особистісного самовираження й саморозвитку, засобами протистояння професійним деформаціям особистості); індивідуальна компетентність (володіння прийомами саморегуляції й розвитку індивідуальності в рамках професії, готовність до професійного зростання, здатність до індивідуального самозбереження, невідчужуваність професійному старінню, уміння організувати раціонально свою працю) [10]. Ми поділяємо думку вченої, що сформованість цих видів компетентності визначає зрілість у професійній діяльності, у професійному спілкуванні, у становленні особистості професіонала та його індивідуальності.

Набуття студентами системи знань, умінь та навичок спрямоване на формування їх професійної компетентності. Отже, можна вважати, що компетентність і шляхи її формування слід розглядати як результат навчання.

Розглядаючи професійну компетентність менеджера, Н. Фролова [15] стверджує, що виконання професійних функцій неможливе без оволодіння ними не тільки освіченістю, знаннями, уміннями, навичками, але і ключовими професійними компетенціями. Серед яких учена виділяє: 1) інформаційну компетенцію (здатність побудови ефективної системи інформаційних ресурсів, необхідної для формування інформаційно-правової основи прийняття управлінських рішень; здатність визначення актуальності певного інформаційного ресурсу в межах оперативного та стратегічного управління організацією); 2) аналітичну компетенцію (здатність обґрунтованої оцінки ефективності, запропонованої для використання системи інформаційних ресурсів; здатність об'єктивної оцінки позитивних та негативних аспектів кожного компонента системи інформаційних ресурсів; здатність здійснення оперативної аналітичної оцінки інформаційних потоків, отриманих від кожного компоненту інформаційної

системи; уміння оперативно й ефективно здійснювати аналітичне співставлення інформаційних потоків, що виходять від кожного компонента системи інформаційних ресурсів; здатність формування на основі отриманої інформації комплексних аналітичних висновків; здатність інтерпретувати, систематизувати, критично оцінювати і використовувати отриману інформацію в контексті вирішення управлінського завдання або проблеми); 3) комунікативну компетенцію (уміння продуктивно особисто використовувати інформаційно-комунікативні компоненти системи інформаційних ресурсів; здатність до здійснення інформаційного пошуку з використанням різних інформаційно-комунікативних засобів; здатність пошуку інформації, яка представлена на різноманітних носіях та з інформаційних ресурсів різних видів; здатність отримання, збереження, передачі інформації, яка надходить з інформаційних ресурсів різних видів та представленої на різноманітних носіях). Сутність комунікативної компетенції (уміння встановлювати і підтримувати вербальні контакти з представниками зовнішнього середовища організації; здібності до ефективного здійснення менеджерських функцій на підставі і в процесі комунікацій з представниками внутрішнього середовища підприємства); 4) організаційну компетенцію (системне визначення критеріїв для ефективно організації власної управлінської діяльності і діяльності об'єкта, яким управляють; проектування умов, програм і планів здійснення власної діяльності і діяльності об'єкта, яким управляють; забезпечення умов для ефективного здійснення власної діяльності і діяльності об'єкта, яким управляють); 5) управлінську компетенцію (актуально ефективно і перспективно орієнтоване використання менеджером всіх ресурсів організації). Отже, не можна не погодитися з тим, що: володіння вищезазначеними й охарактеризованими компетенціями необхідне менеджерам усіх рівнів управління; усі вищезазначені і охарактеризовані компетенції в рамках професійного мислення менеджером повинні функціонувати не відокремлено один від одного, а представляти собою системну складову основи їхньої професійної діяльності

Дослідниця Т. Шамова вважає основними видами професійної компетентності спеціальну компетентність, пов'язану з безпосередньою професійною діяльністю; соціальну компетентність, яка реалізується у вмінні співпрацювати, організувати спільну діяльність колективу на досягнення цілей, брати на себе відповідальність за спільні результати; особистісну компетентність – здатність до саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації, прагнення до постійного підвищення своєї освітньої компетентності; уміння організувати свою працю; оволодіння лідерськими якостями в сукупності з харизмою. [17].

На думку українських педагогів, ключова компетентність є об'єктивною категорією, яка фіксує суспільно визнаний комплекс певного рівня знань, умінь, навичок, ставлень тощо, які можна застосовувати в широкій сфері діяльності. Вона може бути визначена як здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культуродоцільні види діяльності, ефективно розв'язуючи відповідні проблеми. Кожна з таких компетентностей передбачає засвоєння учнем не окремих, не пов'язаних один з одним елементів знань, умінь, а оволодіння комплексною процедурою, у якій для кожного виділеного напрямку її набуття є відповідна сукупність освітніх компонентів, що мають особистісно-діяльнісний характер [12].

Отже, можна стверджувати, що розвиток ключових компетенцій відіграє важливу роль у професійній і особистісній підготовці майбутніх менеджерів. Оволодіння цими компетенціями дозволить майбутнім фахівцям вирішувати різноманітні завдання у професійному та соціальному житті.

**Висновки.** Узагальненим результатом процесу формування професійної компетентності є загальна готовність до діяльності, зокрема готовність до дій у конкретних ситуаціях. Зміст компетентності змінюється відповідно до умов життя і вимог до професійної діяльності. Розвиток спеціально-професійних і ключових компетенцій фактично визначає зміст підготовки фахівців, результатом якого має стати якісне виконання професійних функцій.

На підставі аналізу наукових джерел ми робимо висновок, що професійна компетентність уключає в себе різні види компетентностей і має складну компонентну структуру. Тому під час навчання у вищому навчальному закладі економічного профілю належну увагу слід приділяти формуванню в майбутніх менеджерів професійної компетентності, що допоможе їм ефективно

організувати як свою власну діяльність, так і діяльність підприємства.

Подальшого вивчення потребує розгляд та уточнення структури професійної компетентності майбутніх менеджерів, а також визначення ролі управлінської компетентності в загальній структурі.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова О. Є. Європейський вимір компетентнісного підходу та його концептуальні засади / О. Є. Антонова, Л. П. Маслак // Професійна педагогічна освіта : компетентнісний підхід : монографія / за ред. О.А.Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. - С. 81- 109.
2. Болонський процес: Використаємо наш потенціал з найбільшою віддачею : Консолідація Європейського простору вищої освіти // Бухарестське комюніке 26 та 27 квітня 2012 року [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://euroosvita.osp-ua.info/print/html/ch15/komunke.html>.
3. Вознюк О.В. Інноваційний підхід до аналізу професійної компетентності сучасного фахівця / О.В. Вознюк, О.А. Дубасенюк // Інновації у вищій освіті : проблеми, досвід, перспективи : монографія / за ред. П.Ю. Сауха. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. - С. 328-346.
4. Вознюк О.В. Сучасні наукові підходи як методологічні засади компетентнісного підходу в освіті / О.В. Вознюк, О.А. Дубасенюк // Професійна педагогічна освіта : компетентнісний підхід: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. - С.11-18.
5. Жмура І. Засоби формування фахових та загальножиттєвих компетенцій у майбутніх інженерів у процесі вивчення правових дисциплін / Ірина Жмура // Нова педагогічна думка. - 2012. - № 1. - С. 187-192.
6. Иванов Е.О. Компетентностный подход в соотношении сознаниево ориентированным и культурологическим [Электронный ресурс] / Е.О. Иванов // Интернет-журнал «Эйдос». - 2007. - 30 сентября. - Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2007/0930-23.htm>
7. Куракова Г.В. Теоретический анализ дефиниции «ключевые учебные компетентности» [Электронный ресурс] / Г.В. Куракова // Интернет-журнал «Эйдос». - 2011. - №8. - Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2011/0831-03.htm>.
8. Лісова С.В. Компетентнісний підхід у вищій освіті: Професійна педагогічна освіта: зарубіжний досвід / С.В. Лісова // Компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім.І.Франка, 2011. - С. 34-53.
9. Онопрієнко О. Концептуальні засади компетентнісного підходу в сучасній освіті / О. Онопрієнко // Шлях освіти. - 2007. - № 4. - С. 32-37.
10. Маркова А. К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. - М. : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. - 34 с.
11. Первутинский В.Г. Современные подходы к развитию профессиональной компетентности студентов [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://akmeo.rus.net/index.php?id=119>
12. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О.І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О.В. Овчарук. - К. : «К.І.С.», 2004. - С. 64-70.
13. Пометун О.І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О.І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. - К. : «К.І.С.», 2004. - С. 15-24.
14. Паращенко Л.І. Технологія формування ключових компетентностей у старшокласників: практичні підходи / Л. І. Паращенко // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. - К. : «К.І.С.», 2004. - С. 71-84.

15. Фролова Н.В. Организационно-педагогические условия формирования профессиональных компетенций у студентов управленческих специальностей [Электронный ресурс] / Н.В. Фролова // Центр «Эйдос» Режим доступа: [http://www.yspu.yar.ru/vestnik/pedagoga\\_i\\_psichologiy/32\\_3/](http://www.yspu.yar.ru/vestnik/pedagoga_i_psichologiy/32_3/).
16. Хуторской А.В. Ключевые компетентности как компонент личностно ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Народное образование. - 2003. - № 2. - С. 58-64.
17. Шамова Т.И. Система последиplomного образования руководителей образовательных учреждений : Опыт, проблемы, перспективы // Педагогическое образование и наука : науч.-метод. журнал. - 2004. - № 3. - С. 3-9.
18. Шишов С .Е. Мониторинг качества образования в школе / С.Е. Шишов, В. А. Кальней. - М. : Педагогическое общество России, 1999. - 85 с.
19. Ягупов В.В. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти / В. В. Ягупов, В. І. Свистун // Наукові записки. Т. 71, Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». - К. : Видавничий дім «КМ Академія», 2007. - С. 3-8.

#### **ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА**

*Клімова Алла Миколаївна – аспірант кафедри педагогіки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».*

*Надійшла до друку 22.11.2012 р.*